

Metodebeskrivelse psykologi

Introduktion

Psykologi er videnskaben om, hvordan mennesker sanser, tænker, lærer, føler, handler og udvikler sig universelt og under givne livsomstændigheder som et resultat af samspillet mellem psykologiske, sociale, kulturelle og fysiologiske faktorer.

Hvilket fakultet tilhører psykologi?

Kilde: [Larsen, Ole Schultz: Psykologiens Veje, Ibog, 2017](#)

Tre videnskabelige traditioner

Psykologien er ikke et entydigt område, men består af mange forskellige psykologiske retninger, og for at gøre det endnu vanskeligere knytter de psykologiske retninger an til forskellige videnskabelige traditioner. Nogle knytter an til den naturvidenskabelige tradition, nogle til den humanvidenskabelige tradition, og andre knytter an til den samfundsvidenskabelige tradition. Alle tre traditioner forsøger at forklare eller forstå baggrunden for menneskers adfærd, men de ser meget forskelligt på, hvad der bestemmer den.

Den *naturvidenskabelige* tradition har naturen som sit genstandsområde. I psykologi har denne tradition fokus på mennesket som et biologisk og fysisk objekt med bestemte genetiske anlæg, og formålet er at finde frem til de *årsager* og almene lovmæssigheder, der udspringer af dette biologisk-genetiske grundlag, og er med til bestemme eller sætte rammerne for menneskers adfærd.

Den *humanvidenskabelige* tradition inden for psykologi har mennesket som et bevidst og frit handlende subjekt som sit genstandsområde, og formålet for denne tradition er at undersøge de særlige hensigter og *motiver*, der ligger bag det enkelte menneskes handlinger.

Den *samfundsvidenskabelige* tradition inden for psykologi har gruppen, kollektivet, eller mennesket i gruppen som sit genstandsområde, og formålet er dels at finde frem til det fælles, mønstrene og det almene i menneskers adfærd i kollektive sammenhænge, dels at undersøge mennesker i de specifikke historiske og kulturelle kontekster, de lever i. Det er kendetegnende for den samfundsvidenskabelige tradition inden for psykologi, at den står med et ben i både naturvidenskaben og humanvidenskaben. Den er præget af den naturvidenskabelige tradition, når den forsøger at finde frem til mønstre og almene lovmæssigheder i den måde, mennesker fungerer i grupper på, og den er præget af den humanvidenskabelige tradition, når den forsøger at finde frem til, hvordan menneskers adfærd præges af de historisk specifikke og kulturelle sammenhænge, de indgår i. Inden for socialpsykologien ser man denne splittelse komme til udtryk i forskellen mellem den eksperimentelle socialpsykologi og den moderne socialkonstruktivisme.

	Psykologi som naturvidenskabeligt fag i SRP	Psykologi som humanvidenskabeligt fag i SRP	Psykologi som samfundsvidenskabeligt fag i SRP
Genstands-område	Mennesket som et biologisk væsen bestemt af arv og miljø	Mennesket som et individ med bevidste hensigter og en fri vilje	Mennesket i gruppen
Empiri	Fysiske og iagttagelige fænomener	Samtaler, erindringer, tekster	Grupper: herunder familie, etniske grupper, socialgrupper m.m.
Metoder	Kvantitativ metode og observation Eksperiment Observation Tværsnits- og længdesnitsundersøgelser Korrelationsstudier Psykometriske test	Kvalitativ metode/ hermeneutisk metode Interview Casestudier	kvantitativ og kvalitativ metode Eksperiment Observation Spørgeskema Arkivstudie Interview m.m.
Formål	Søgen efter almene lovmæssigheder	Søgen efter det særlige ved det enkelte menneske	Søgen efter det almene, det fælles eller det historisk specifikke i den måde, mennesker fungerer i grupper på
Teorier	Behaviorisme Evolutionær psykologi Kognitiv psykologi Neuropsykologi Klinisk psykologi Empirisk orienteret udviklingspsykologi Albert Banduras' sociale indlærings teori Piagets kognitive teori	Psykoanalyse Humanistisk psykologi Eksistentiel psykologi Erik Eriksons fase teori Gestaltpsykologi Narrativ psykologi Maslows Behovspyramide	Socialpsykologi Socialkonstruktivisme (ex. Giddens, Bourdieu) Kulturpsykologi (ex. Riesmann) Sundhedspsykologi Socialisationsteori (ex. Ziehe, Dencik)
Eksempler på undersøgelser	Mary Ainsworths fremmedsituationstest Gestaltpsykologiske eksperimenter m.m.	Goffmanns casestudier fra psykiatriske anstalter Freuds beskrivelser af terapeutiske behandlingsforløb Casestudier til evaluering af metoder i socialt arbejde m.m.	Kurt Lewins ledelseseksperiment Zimbardos fængelseksperiment Sandra Wallmans sammenlignende undersøgelse af to bydele i London (Battersea og Bow) m.m.

Kilde: Ole Schultz Larsen: *Psykologiens veje* (Systime, [iBog](#))

Hvilke metoder anvendes i psykologi?

Kilder:

[Larsen, Ole Schultz: Psykologiens Veje, Ibog, 2017](#)

[Jensen og Quorning: Undersøgelser i psykologi, Ibog, 2019](#)

Helt overordnet er det vigtigt at kende forskellen på kvantitative og kvalitative metoder. Man kan sige, at kvantitative metoder undersøger bredt og udtaler sig generelt om et psykologisk fænomen, mens kvalitative metoder går mere i dybden og tager den enkeltes oplevelser med i betragtning.

Oversigt over kvantitative og kvalitative metoder

	Kvantitative metoder	Kvalitative metoder
Data og databehandling	Giver resultater, der kan omsættes til tal og grafer, som forskeren kan sammenligne og analysere statistisk	Giver specifikke, dybdegående og detaljerede svar, der ikke kan måles og vejes, men som forskeren kan fortolke
Typiske undersøgelsesmetoder	Dyreforsøg, kontrollerede eksperimenter og tests, observationer og spørgeskemaundersøgelser med lukkede spørgsmål	Interviews, casestudier, observationer, undersøgelse af dagbogsnotater og spørgeskemaundersøgelser med åbne spørgsmål
Forsøgsdeltagere	Mange forsøgsdeltagere	Få forsøgsdeltagere
Metodernes styrke	Giver os viden om det generelle og målbare. Kan kortlægge sammenhænge mellem fænomener	Giver os indsigt i det unikke og det, der ikke kan "sættes på formel"

Kilde: Charlotte Tieka Jensen og Katrine Quorning: *Undersøgelser i psykologi* (Systeme, [iBog](#), 2019)

Undersøgelsesmetoder i psykologi

De forskellige undersøgelsesmetoder i psykologi, observation, spørgeskema, interview og eksperiment er ikke udelukkende kvalitative eller kvantitative, men kan producere både den ene og den anden type data. Det er måden, man bruger metoden, der afgør, om den er kvalitativ eller kvantitativ. Lad os se nærmere på de forskellige undersøgelsesmetoder.

Observation

Observation som undersøgelsesmetode vil sige, at man indsamler data ved at observere sammenhænge. F.eks. kunne man iagttage børns leg i en børnehave. Observationer, der ser på, hvor mange gange hhv. piger og drenge leger med biler og hvor længe, vil føre til

kvantitative data, der kan omsættes til grafer og tabeller, og som kan sige noget generelt om, hvilket køn der leger mest med biler. Fokuserer man derimod på, hvordan en lille udvalgt gruppe børn leger og interagerer med hinanden og tolker på deres adfærd over for hinanden, har vi en kvalitativ observation. Den kan ikke omsættes til tal, men giver os et dybere indblik i børns leg og interaktion.

Spørgeskema

Spørgeskemaundersøgelser møder vi alle vegne. Det er særligt kvantitative spørgeskemaer, der med sine lukkede svarmuligheder (f.eks. ja/nej eller talskalaer) giver mulighed for hurtigt at indsamle en masse svar. De kvalitative spørgeskemaundersøgelser bruger i stedet åbne spørgsmål med mulighed for at uddybe og detaljere sit svar. Det giver dog ikke resultater, der kan sammenlignes.

Kvantitative spørgsmål kunne være, hvor ofte den unge dyrker motion og hvor længe, hvilket kan give os et generelt indblik i unges motionsvaner. En kvalitativ spørgeskemaundersøgelse ville derimod stikke dybere og f.eks. spørge ind til den enkeltes grunde til at dyrke motion og personlige forhold til krop og sundhed.

Interview

Interviewet er en samtale mellem en interviewer og den interviewede. Det kvantitative interview vil ligne en spørgeskemaundersøgelse med lukkede spørgsmål, der giver svar, der kan måles, f.eks. "Hvor mange cigaretter ryger du dagligt?". Det kvalitative interview derimod bruger åbne spørgsmål, der går i dybden og åbner for den interviewedes specifikke historie. Det kvalitative interview følger ikke nødvendigvis en fastlagt struktur, men lader sig i stedet styre af situationen, samtalen og samspillet. På den måde kan svarene sjældent sammenlignes, men de giver et dybdegående billede af den interviewede.

Ekspériment

Ekspérimentet undersøger forsøgspersoners reaktion på en bestemt påvirkning. Eksempelvis kunne man undersøge, om børn opfører sig mere aggressivt, når de ser voksne udføre vold. Her kunne man lade en gruppe børn se en voksen, der opfører sig aggressivt og derefter vurdere børnenes aggressivitet. For at sikre sig, at forsøgspersonernes reaktion skyldes netop dén påvirkning, som eksperimentet tester, bruger man en kontrolgruppe. Den udsættes for de samme rammer, men ikke den specifikke påvirkning. Det gør det muligt at sammenligne resultaterne. I dette eksempel vil man altså også have en anden gruppe, der ikke ser en voldelig voksen.

Det er imidlertid meget vigtigt, at eksperimentet ikke forstyrres af andre faktorer, da man så ikke kan afgøre, om det rent faktisk er den undersøgte påvirkning, der er årsag til forsøgspersonernes reaktion. Af den grund foregår mange eksperimenter i lukkede laboratorier, hvor forsøgspersonerne testes enkeltvis (lav økologisk validitet). På den måde kan forskerne styre alle påvirkninger i modsætning til, hvis man var i forsøgspersonernes naturlige omgivelser (høj økologisk validitet). Ulempen ved dette er, at det så kan være svært at generalisere resultaterne til virkeligheden.

Eksperimenter vil som regel producere kvantitative data, hvor en række forsøgspersoners reaktioner sammenlignes, så man kan måle, hvor mange der handler på denne måde i denne situation.

Hvilke teorier anvendes i psykologi?

Psykologifaget omfatter et væld af store og små psykologiske teorier. Nogle er så store og etablerede, at man taler om skoler eller retninger, andre er små teorier begrænset til at sige noget om et bestemt psykologisk område.

Faglige begreber til kritisk metodisk refleksion i psykologi

Kilder:

[Larsen, Ole Schultz: Psykologiens Veje, Ibog, 2017](#)

[Jensen og Quorning: Undersøgelser i psykologi, Ibog, 2018](#)

Forsøgseffekter, fejlkilder og etik

Dette bør du forholde dig kritisk til, når du arbejder med psykologisk forskning:

- **Undersøgelseeffekten:** Forsøgspersonerne påvirkes af at være med i en undersøgelse. De bliver mere selvbevidste og ændrer deres naturlige adfærd.
- **Selvrapportering:** Når forsøgspersoner selv skal svare kan et forvrænget selvbillede eller deres ønske om at fremstå på den bedste måde påvirke resultaterne.
- **Pygmalioneffekten:** Forskerens forventninger til, hvad undersøgelsen vil vise, kan resultere i, at forskeren ubevidst påvirker forsøgsparticipanten i den retning. Forskeren vil ligeledes kunne komme til at tolke resultaterne i lyset af sine forventninger.
- **Repræsentativitet:** Forsøgspersonerne bør repræsentere et tilstrækkeligt bredt udsnit af befolkningen for at undgå, at resultaterne kun gælder for en snæver gruppe og ikke kan generaliseres.
- **Undersøgelsesrammer:** Undersøgelsesrammer bør være naturlige, da det ellers er svært at generalisere resultaterne til den virkelige verden. Samtidig bør undersøgelsen foregå under kontrollerede forhold, da resultaterne ellers kan være påvirket af andre faktorer.
- **Validitet:** Validitet handler om undersøgelsens gyldighed. Det er det begreb, man bruger, når man vurderer, om undersøgelsen undersøger det, som var formålet.
 - **Økologisk validitet:** Drejer sig om, hvorvidt undersøgelsens resultater kan overføres til virkelighedens verden. Især laboratorieeksperimenter kan have problemer med lav økologisk validitet, fordi de foregår i et kunstigt miljø, mens for eksempel felteksperimenter, interview, feltobservationer og casestudier omvendt kan have en høj økologisk validitet.
- **Reliabilitet:** Reliabilitet handler om undersøgelsens troværdighed. Det er det begreb, man bruger, når man vurderer, om undersøgelsens resultater kan genfindes andre steder eller på andre tidspunkter.

Etiske overvejelser

Flere ældre psykologiske undersøgelser er berømte og berygtede for deres mangel på

hensyntagen til deltageres ve og vel. Hensynet til forskningen fik tilsyneladende forskerne til at se stort på, hvad deltagerne blev udsat for. Derfor er der i dag udformet etiske retningslinjer, som forskerne skal følge, når de foretager undersøgelser.

Hvilke typer af empiri anvendes i psykologi?

Psykologis genstandsfelt er levende mennesker i al deres kompleksitet under forskellige livsomstændigheder og afgrænser sig hermed også fra fiktion. Psykologisk viden er baseret på forskning og teoridannelse inden for den moderne videnskabelige psykologi, som ofte er tværvideenskabelig (jf. Vejledning til Psykologi C, Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet Gymnasiekontoret, marts 2018).

Sprogfagene og psykologi har det til fælles, at de begge interesserer sig for mennesker. Forskellen er, at sprogfagene mennesker som regel er fiktive - skabt af en forfatter med et særligt formål. Psykologifaget beskæftiger sig med levende mennesker af kød og blod samt forskning og teori, der netop undersøger rigtige menneskers tanker, handlinger og følelser i en videnskabelig ramme. Det er derfor ikke psykologi, når man analyserer fiktive personer med psykologiske teorier. Den metode er en del af sprogfagets tilgang, så specielt i det faglige samspil om de store skriftlige opgaver skal man være opmærksom på denne problemstilling. Når psykologi indgår i fagligt samspil, skal der foreligge noget psykologifaglig empiri - f.eks. en undersøgelse, noget aktuelt stof, en case eller andet relevant - det kan bruges til at perspektivere personerne i det fiktive værk. Det kan ske på mange måder (Magnus Riisager & Mette Morell m.fl.: *Fagdidaktik i psykologi*, Frydenlund).

Linkssamling til informationssøgning i psykologi

- Jensen, Charlotte Tieka Jensen og Quorning, Katrine: *Undersøgelser i psykologi* (Systeme, [iBog](#), 2019).
- Larsen, Ole Schultz: *Psykologiens veje* (Systeme, [iBog](#), 2017).
- Dansk psykologforening: <https://www.dp.dk/tag/forskning/>
- *Psykologernes fagmagasin* (seneste 12 numre): <https://www.dp.dk/p-psykologernes-fagmagasin/seneste-12-numre/>
- *The British Psychological Society*: <https://www.bps.org.uk/>
- <https://videnskab.dk/>

Eksempler på opgaveformuleringer

Eksempel på opgaveformulering med engelsk og psykologi

Det overordnede spørgsmål: Hvorfor udfører nogle mennesker onde handlinger som f.eks. skolemassakrer?

Opgaveformulering:

Redegør kort for udviklings- og socialpsykologiske teorier om ondskab i forhold til begivenhederne på Columbine High School.

Analysér og fortolk udvalgte passager fra Michael Moores dokumentarfilm *Bowling for Columbine* med fokus på, hvordan gerningsmændene Dylan og Eric karakteriseres i filmen, og vurder på baggrund af en kommunikationsanalyse Michael Moores formål og troværdighed i forhold til hans årsagsforklaringer til skolemassakrer.

Perspektiver karakteristikkene af Eric og Dylan fra *Bowling for Columbine* med den karakteristikkene, der gives af drengene i artiklen "Anatomy of a Massacre" (bilag 1).

Diskuter hvorvidt andre faktorer end 'ondskab' kan have spillet ind i forhold til skoleskyderierne på Columbine High School. Du skal i denne forbindelse tage højde for psykologiske faktorer såvel som Michael Moores samfundskritik.

Bilag: Bai, Matt: "Anatomy of a Massacre" (Liselotte Tang m.fl.: *Columbine and Beyond*, Systime 2006, s.34-40)

Forventet omfang: 15–20 sider

Eksempel på opgaveformulering med engelsk og psykologi

Hooliganisme i det senmoderne samfund

Redegør på baggrund af relevant teori for de socialpsykologiske mekanismer, der gør sig gældende i hooliganisme, og hvorfor individer i det senmoderne samfund kan blive draget af denne subkultur.

Analysér og fortolk filmen *Green Street Hooligans* (2005) med fokus på årsagerne til, at karaktererne tiltrækkes af hooligankulturen, samt de normer og værdier, som præger denne kultur. Undervejs skal du ligeså analysere miljøet, tematikker og filmens budskab.

Vurdér med inddragelse af bilaget og evt. selvvalgt materiale, hvorvidt filmen *Green Street Hooligans* er en realistisk skildring af virkelighedens hooliganisme.

Diskuter, hvorvidt det er bestemte individer i samfundet, der tiltrækkes af denne subkultur.

Bilag: "Memories of an Asian Football Casual: Football gave me a way to fit in" (*The Guardian*, 16.09.2018)

Forventet omfang: 15-20 sider

Oversigt over eksempler på emner

Eksempler på emner kunne være:

- Gruppedynamiske processer, f.eks. hooligans, bander
- Ondskab
- Omsorgssvigt og resiliens
- Mobning
- Kulturmøder/-konflikter
- Identitetsdannelse

Kilder:

- Jensen, Charlotte Tieka Jensen og Katrine Quorning: *Undersøgelser i psykologi* (Systime, [iBog](#), 2019)
- Larsen, Ole Schultz: *Psykologiens veje* (Systime, [iBog](#), 2017)
- Riisager, Magnus, Mette Morell m.fl.: *Fagdidaktik i psykologi* (Frydenlund, 2018)